

Hästar och bebyggelse

Underlag för den fysiska planeringen

Samhällsplanering
SKÅNE I UTVECKLING 2004:17

Claus Pedersen

LÄNSSTYRELSEN
I SKÅNE LÄN

Innehåll

Förord	3
Hästsektorn som framtidsnäring	5
I ett lagperspektiv	7
Forskning kring hästallergi	11
Hästar i den fysiska planeringen	15
Källor	22
Bilagor	23

Titel:	Hästar och bebyggelse. Underlag för den fysiska planeringen
Utgiven av:	Länsstyrelsen i Skåne län
Författare:	Claus Pedersen. I projektgruppen har ingått Agneta Sallhed Canneroth, Andrea Nowag, Anna Bokenstrand, Susanne Dahlberg samt Boel Wieslander. Övriga medverkande har varit Nina Pries, Christin Jönsson, Kristina Westlin och Caroline Hägerhäll.
Beställningsadress:	Länsstyrelsen i Skåne län Samhällsbyggnadsavdelningen 205 15 Malmö Tfn: 040-25 20 00 lansstyrelsen@m.lst.se
Copyright:	Länsstyrelsen i Skåne län
Upplaga:	1 000 ex.
Rapportserien Skåne i utveckling:	Rapport 2004:17
ISSN:	1402-3393
Layout:	Claus Pedersen
Tryckt:	Holmbergs 2004
Omslagsbild:	Kerstin Åkerwall

Förord

Hästnäringen är på stark frammarsch i Sverige. Från ca 70 000 hästar på 1960-talet uppskattas antalet hästar idag vara ca 250 000-300 000 i landet, vilket motsvarar en ökning med 300 % under denna period. En försiktig uppskattning pekar på att det i Skåne finns runt 35 000-40 000 hästar, och hästhållningen har stor betydelse ur ekonomisk synvinkel. En stor del av den hästrelaterade verksamheten bedrivs på landsbygden, många gånger som komplement till annan sysselsättning. Hästar och hästhållning spelar därmed en viktig roll för landsbygdsutvecklingen och kan utgöra en drivkraft att flytta från stad till landsbygd.

Djur har en positiv inverkan på människors välbefinnande och det är en tillgång att man på landet har möjlighet att ha djur. Möjlighet till hästhållning och hästaktiviteter kan innebära förbättrad ekonomisk bärkraft för de mindre tätbefolkade delarna av länet, och är på väg att utvecklas till en viktig näringsgren i dessa områden. Detta öppnar möjligheter för en positiv regional utveckling även i de delar av Skåne som inte ligger i direkt anslutning till de större städerna. Redan idag kan märkas att allt fler människor flyttar till landsbygden för att ha möjlighet att hålla en eller ett fåtal hästar för hobbyändamål.

Antalet hästar som finns i närheten av tätorterna ökar på detta sätt successivt, och med hästarna följer presumtiva olägenheter i form av lukt, flugor och spridning av hästallergen. De rekommendationer och riktlinjer som finns vad gäller skyddsavstånd till djurhållning är inte tillräcklig vägledning i den fysiska planeringen. Flera myndigheter och verk framhåller att de riktlinjer och riktvärden som har presenterats ska vara till ledning vid en bedömning i det enskilda fallet, men att det är kommunen och länsstyrelsen som gemensamt ansvarar för hur skyddsavstånden ska tillämpas. Länsstyrelsen har vid en sammanvägd bedömning inte kunnat finna belägg för att de, ofta stora, skyddsavstånd som hävdas verkligen är motiverade i den fysiska planeringen. Länsstyrelsen har därför sett det som angeläget att ta fram ett planeringsunderlag som kan vara en vägledning för både Länsstyrelsens och kommunernas handläggning av plan- och bygglovärenden där hästhållning är involverad.

Med denna rapport vill Länsstyrelsen med utgångspunkt i allergifrågan presentera sin syn på hur hänsyn ska kunna tas till hästar och hästhållning i kommunernas planering. Målet är att med ett gemensamt underlag för hanteringen av planärenden som involverar hästhållning, såväl mellan kommunerna och Länsstyrelsen som i olika delar av Länsstyrelsens verksamhet, skapa ett gemensamt synsätt på hur hästhållning ska hanteras i planeringen. Förhoppningen är att detta ska leda till en ökad tydlighet i bedömningarna, underlätta kommunikationen mellan Länsstyrelsen och kommunerna samt främja det strategiska perspektivet i den översiktliga planeringen i denna fråga.

Kerstin Åkerwall
Länsarkitekt

Hästsektorn som framtidsnäring

Regeringen presenterade under början av 2004 en handlingsplan för utveckling av hästsektorn i Sverige (Regeringens skrivelse 2003/04:54, Handlingsplan för åtgärder inom hästsektorn). Man bedömer att hästsektorn omsätter minst 18 miljarder kronor om året och att den skapar sysselsättning motsvarande 10 000 heltidsarbeten och 30 000 deltidsarbeten inom ett brett spektrum av tjänster och produkter: inackordering av hästar, avel, uppfödning, utbildning och förmedling av hästar, hästturism, ridskolor, travträning, foderföretag, byggande av stallar och anläggande av ridbanor, tillverkning och försäljning av hästutrustning och hästillbehör m.m.

Från ca 70 000 hästar på 1960-talet uppskattas antalet hästar idag vara ca 250 000-300 000 i landet, vilket motsvarar en ökning med 300 % under denna period. En försiktig uppskattning pekar på att det i Skåne finns runt 35 000-40 000 hästar enbart i Skåne¹. Det uppskattas finnas ett drygt trettio etablerade turridningsföretag som erbjuder olika former av turridning, ofta i kombination med teman såsom lokal historia, kulturgeografi, biologi, konst, mat, äventyr, saga m.fl.

*Hästhållning skapar nya överlevnadsmöjligheter för de mindre tätbebyggda delarna av länet.
Foto: Miriam Preis 2001-06-29. Copyright: © Sydsvenskan Bild Malmö*

Hästsektorn är idag den femte största inkomstkällan för jordbruket, och det är regeringens bedömning att den kan ha en betydelse för utvecklingen av landsbygden genom att den erbjuder möjlighet till inkomster och därmed möjlighet att bo kvar och verka aktivt på landsbygden. Hästintresset kan t.o.m. utgöra en drivkraft att flytta från stad till landsbygd och därigenom bidra till minskad avfolkning och upprätthållandet av servicestrukturer. Hästar bidrar dessutom till att hålla landskapet öppet och till att upprätthålla hävden och de betesygnade växterna.

Det finns i Skåne ett stort intresse för hästnära boende utanför tätorterna, något som kommunerna har erfarit genom en ökad efterfrågan på tomtmark som möjliggör en aktiv hästhobby, liksom det generellt sett finns stor efterfrågan på tomtmark för bostäder i de mer lantligt belägna delarna av länet. På grund av de respektavstånd som bör hållas mellan hästar och bostadsbebyggelse, är det i många fall en grannliga uppgift att väga intresset för hästhållning mot intresset av bostadsutbyggnad och tätortsexpansion.

¹ Enligt preliminära resultat från SCB finns det i Sverige 271 000 hästar, varav 35 500 finns i Skåne. Djurförsäkringsbolaget Agria bedömer att antalet hästar i Skåne snarare ligger runt 45 000.

I ett lagperspektiv

Foto: Claus Pedersen

För Länsstyrelsens del aktualiseras problematiken kring hästhållning i samband med kommunernas planläggning och vid överklaganden av kommunernas beslut att anta detaljplan, att bevilja eller avslå bygglov samt att lämna förhandsbesked. Länsstyrelsen prövar även överklaganden av kommunernas beslut att ingripa eller inte ingripa med stöd av miljöbalken med anledning av olägenheter av hästhållning. Nedan följer en kort översikt över de bestämmelser som i första hand aktualiseras i samband med planläggning och prövning av hästanläggningar och bebyggelse i närheten av sådana.

Plan- och bygglagen

Plan- och bygglagen (1987:10) föreskriver i 2 kap 1 § bl.a. att mark- och vattenområden ska användas för det eller de ändamål för vilka områdena är mest lämpade med hänsyn till beskaffenhet och läge samt föreliggande behov. Enligt 2 § samma kapitel ska planläggning bland mycket annat främja goda miljöförhållanden. I 3 § stadgas dessutom att bebyggelse ska lokaliseras till mark som är lämpad för ändamålet med hänsyn till de boendes och övrigas hälsa. Dessa bestämmelser är några av de grundläggande krav som gäller för all planering och som aktualiseras såväl vid planering av ny bebyggelse i närheten av hästverksamhet, hästhållning och/eller ridanläggning, som vid planering av ny hästverksamhet, hästhållning och/eller ridanläggning.

Närmare bestämmelser om prövning av markens lämplighet för bebyggelse och reglering av bebyggelsens utformning finns i 5 kap PBL, där särskilt reglerna i 7 § kan vara av intresse i detta sammanhang. Med planbestämmelser finns det möjlighet att genom skyddsbestämmelser eller på annat sätt förebygga, begränsa och förhindra befarade risker eller olägenheter, som annars kan uppkomma vid lokalisering av bostäder, skolor m.m. i närheten av hästhållning och därmed förknippad verksamhet. Enligt lagens 3 kap 2 § anges att byggnader ska placeras och utformas så att de eller deras avsedda användning inte medför fara eller betydande olägenheter för omgivningen.

Vid prövning av bygglov är reglerna i 3 kap PBL om krav på byggnader m.m. tillämpliga. Enligt 8 kap 1 § PBL kan dock undantag från bygglovsplikten medges för ekonomibygnader för jordbruk, skogsbruk eller därmed jämförlig näring inom områden som inte omfattas av detaljplan. Avgöranden i regeringsrätten rörande i vilken utsträckning stallbyggnader och liknande för hästar kan anses inbegripas i detta undantag, ger god vägledning i denna bedömning. Lagstiftarens ursprungliga intentioner med detta undantag var att regeln borde begränsas till byggnader som var omedelbart avsedda för ifrågavarande näringar och att den således inte borde omfatta anläggningar som inte direkt erfordrades för jordbruket. Regeringsrätten drar därav slutsatsen att frågan huruvida en nyuppförd byggnad på en jordbruksfastighet ska betraktas som ekonomibygnad för jordbrukets behov, får avgöras efter en helhetsbedömning där särskild hänsyn tas till byggnadens karaktär, arten av den verksamhet som ska bedrivas i byggnaden samt omfattningen av denna verksamhet och dess anknytning till övrig verksamhet på fastigheten. Se vidare bilaga 2.

Miljöbalken

Miljöbalken (1998:808) och förordningar till miljöbalken m.fl. innehåller regler som har betydelse för prövningen av förhållandena vid befintlig och tillkommande bebyggelse i grannskapet till hästhållning, hästverksamhet och/eller ridanläggning och vice versa. I förordningarna anges vilken myndighet under regeringen som får meddela närmare föreskrifter i särskilt angivna avseenden.

Det är kommunen som har tillsyn över den största delen av miljö- och hälsoskyddet och därmed även de hästanläggningar som avses i detta dokument. Tillsynsansvaret innebär bl.a. att kommunen ska säkerställa syftet med miljöbalken och föreskrifter som meddelats med stöd av denna. Som tillsynsmyndighet måste kommunen se till att alla behandlas lika inför lagen. Därför är det viktigt att kommunen har en väl genomtänkt strategi i varje tillsynsärende.

De bestämmelser som oftast aktualiseras i samband med olägenheter av hästhållning finns i miljöbalkens 9 kap, Miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd. I kapitlets 3 § anges att med olägenhet för människors hälsa avses störning som enligt medicinsk eller hygienisk bedömning kan påverka hälsan menligt och som inte är ringa eller helt tillfällig. Detta får anses vara en hårdare syn än vad som avses i plan- och bygglagen med formuleringen "fara eller betydande olägenheter för omgivningen".

Det finns, enligt 39 § i förordningen (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd, möjligheter för kommunen att meddela kommunala föreskrifter att häst inte får hållas inom område med detaljplan eller områdesbestämmelser utan tillstånd av den kommunala nämnden. Den kommunala nämnden har enligt miljöbalken möjlighet att meddela föreskrifter för hästhållningen samt att meddela förelägganden för att begränsa eller avhjälpa olägenheter för omgivningen. Regler om förelägganden finns framför allt i 26 kap miljöbalken.

Foto: Claus Pedersen

Förordningen (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd innehåller närmare föreskrifter i ämnet. Därav framgår att för anläggningar med 100 - 200 djurenheter krävs anmälan till den kommunala nämnden (s.k. C-anläggningar). Då i stort sett alla tillkommande hästanläggningar har långt färre djurenheter, aktualiseras en sådan anmälan mycket sällan. En djurenhet motsvarar en häst inklusive föl upp till sex månaders ålder.

Förprovning enligt djurskyddslagen

Enligt djurskyddslagen (1988:534) och djurskyddsförordningen (1988:539) måste djurstallar avsedda för ett visst minimiantal djur förprövas. Beträffande hästar går gränsen för förprovning vid en anläggning med minst 5 djur. Denna förprovning görs av länsstyrelsen. I djurskyddsförordningen föreskrivs bl.a. följande:

5 § Stall och andra förvaringsutrymmen för hästar eller djur som föds upp eller hålls för produktion av livsmedel, ull, skinn eller pälsar får inte uppföras, byggas till eller byggas om utan att stallen eller förvaringsutrymmena på förhand har godkänts från djurskydds- och djurhälsosynpunkt.

Djurskyddslagen utgår från att djur ska behandlas väl och skyddas mot onödigt lidande och sjukdom. Att ett stall förprovats och godkänts innebär alltså endast att det anses lämpligt att hålla en viss typ av djur i. Förprovningen säger däremot ingenting om hur lämpligt ett stall är i ett bredare samhällsplaneringsperspektiv.

Servitut som skyddszon

Frågan uppkommer då och då om det är möjligt att på lång sikt trygga skydds-zoner med någon form av servitut. Avsikten skulle vara att förebygga att det inom skydds-zonen vidtas sådana åtgärder som skulle vara olämpliga med hänsyn till allergirisken eller risken för andra olägenheter.

Servitut förekommer huvudsakligen som officialservitut (7 kap fastighetsbildningslagen) eller som avtalsservitut (14 kap jordabalken). Båda servitutsformerna bygger på principen om en tjänande och en härskande fastighet. Innebörden av detta är att en tjänande fastighet eller markområde belastas av en härskande fastighets rättighet att i viss utsträckning utnyttja annans mark.

Officialservitut enligt fastighetsbildningslagen (1970:988) bildas genom lantmäterimyndighetens medverkan, följer som regel fastigheterna och gäller mot ny ägare. Sådana officialservitut kan varken bildas eller upphöra genom överenskommelse mellan enskilda och måste vara av väsentlig betydelse för den härskande fastighetens ändamålsenliga användning. Det kan t.ex. handla om att fastigheten ska ges tillgång till behövliga vägar eller få tillgång till godtagbara anordningar för vatten och avlopp. Det s k båtnadsvillkoret innebär att åtgärden ska ha en positiv nettoeffekt samt skärper väsentlighetsvillkoret eftersom det innebär att också inverkan på tjänande fastighet ska beaktas. Servitut får inte inrättas om den härskande fastigheten inte kan antas få varaktig användning för sitt ändamål inom överskådlig tid eller om ändamålet med hänsyn till sin art och övriga omständigheter bör tillgodoses på något annat sätt än genom fastighetsbildning.

När det gäller avtalsservitut enligt jordabalken (1970:994) får det upplätas endast om det är ägnat att främja en ändamålsenlig markanvändning och ändamålet är av stadigvarande betydelse för den härskande fastigheten. Van-

liga ändamål är rätt att begagna väg, brygga, ledning, badstrand, eller att ta sig fram över tomtmark. Avtalsservitut förutsätter vidare att ägarna till de fastigheter som skulle belastas av servitutet accepterar den inskränkning i nyttjandet av den egna fastigheten som servitutet medför. Som begreppet avtalsservitut antyder kan servitutsbildning enligt jordabalken ske genom avtal, och servitutet kan tryggas mot kommande fastighetsägare om servitutet skrivs in i fastighetsregistrets inskrivningsdel. Jämfört med ett officialservitut har avtalsservitutet dock en svagare ställning gentemot en ny fastighetsägare t.ex. på grund av att det kan upphöra att gälla vid en exekutiv auktion eller genom överenskommelse mellan fastighetsägarna.

Mot denna bakgrund är det Länsstyrelsens bedömning att officialservitut inte kan komma ifråga för att åstadkomma skyddszon mellan hästhållning och bebyggelse. Med tanke på de begränsade möjligheterna att bilda servitut enligt jordabalken och den osäkerhet som denna form medför, bedömer Länsstyrelsen att denna servitutsform inte heller är en framkomlig väg att skapa ett ändamålsenligt skyddsavstånd mellan hästhållning och bebyggelse.

Forskning kring hästallergi

Från ett ganska svagt kunskapsläge har man under de senaste åren fått avsevärt bättre kunskap om hur hästallergener sprids såväl inomhus som utomhus. I det följande ges en översiktlig beskrivning av begreppet hästallergi och hur kunskapen kring dess förekomst successivt har förbättrats på senare år.

Hästallergi - en atopisk allergi

Inom den immunologiskt betingade överkänsligheten, dvs. allergi, finns det i huvudsak tre olika reaktionstyper - atopisk allergi, allergisk alveolit och kontaktallergi. Atopi är en ärftlig benägenhet att bilda IgE-antikroppar efter naturlig kontakt med små doser av allergen. Symptom kan vara astma, eksem, snuva, nässelutslag eller anafylaktisk chock och kan uppstå inom några minuter efter kontakt med allergenet. De vanligaste kända allergener tillhör grupperna pollen, pälsdjur, kvalster, mögel eller födoämnen. Pälsdjursallergi är framförallt problematisk då allergener förekommer inomhus hela året (hundar, katter) och därmed kan ge besvär året runt². Bland individer med pälsdjursallergi är allergi mot katter och hundar vanligast, men hästar anses också vara problematiska eftersom de avger stora mängder allergen. Uppskattningar visar att runt 5 % av befolkningen är allergisk mot häst³.

Skyddsavstånd på osäker grund

Frågan om skyddsavstånd mellan bostadsbebyggelse och hästhållning kan spåras 25 år tillbaka i tiden. I de tidiga rekommendationer som myndigheter och centrala verk gav ut baserades skyddsavståndet på risken för olägenheter i form av lukt, flugor m.m., medan allergiproblematiken inte diskuterades. Socialdepartementets promemoria *De allergiska barnen i samhället* (1983) lyfte upp frågan om skolbarnens direkta och indirekta kontakt med pälsdjur, och påpekade att ridning i tätorter kan bli ett hälsoproblem. Promemorian konstaterade att hästallergen i svåra fall kan ge symptom på ett par hundra meters håll, dock utan närmare angivelse av referens. Allergitutredningen sex år senare (1989) upprepar detta konstaterande av hästallergens förmåga att orsaka problem för dem som är överkänsliga, och bedömer att ett avstånd på minst 500 meter bör upprätthållas mellan bostadsbebyggelse och hästhållning.

Dessa skyddsavstånd har upprepats i flera olika rapporter och allmänna råd från centrala verk och myndigheter under i stort sett hela 1990-talet, t.ex. Boverkets *Bättre plats för arbete*, vars förslag till skyddsavstånd för "Djurhållning i lantbruk" och "Ridanläggningar" om 500 meter huvudsakligen baseras på andra störningar än risken för allergiska besvär. Det är först i samband med studier gjorda av miljömedicinska enheten vid Stockholms läns landsting samt en studie i Uppsala som en mer empiriskt förankrad bild av hästallergens spridning har skapats. Det ska dock poängteras att dessa utredningar inte har syftat till att klargöra vilken allergenhalt som är kliniskt relevant, utan över vilka avstånd som allergener kan förväntas spridas i utomhusluft.

En översikt över de riktlinjer och rekommendationer som har presenterats vid olika tidpunkter genom åren återfinns i bilaga 1.

² Att förebygga allergi/överkänslighet, SOU 1989:76

³ Enligt remissvar från Yrkes- och miljömedicinska kliniken vid Universitetssjukhuset i Lund

Ända in på 1950-talet var hästen ett naturligt inslag i vardagen och allergier var fortfarande ett relativt okänt begrepp.

Foto: 1941-11-02.

Copyright: ©Sydsvenskan Bild Malmö

Studier vid Miljömedicinska enheten, Stockholms läns landsting

Under senare år har ett antal studier gjorts vid Miljömedicinska enheten vid Arbets- och miljömedicin i Stockholm avseende spridningen av hästallergener i utomhusluft. Man har också översiktligt studerat hästallergen i luftprover och stöv från olika hästraser, då en del hästallergiska personer har uppgivit att de inte upplever så stora allergiska besvär vid kontakt med hästraserna Rysk Basjkir och American Curley Horse som de gör vid kontakt med andra hästar. Enligt studiens luftprover skiljer sig de uppmätta nivåerna av hästallergen ca 65 gånger mellan en varmblodig häst och Rysk Basjkir, vilket eventuellt skulle kunna förklara att vissa personer som får besvär vid kontakt med varmblood uppger sig kunna klara kontakt med Rysk Basjkir.

När det gäller studierna avseende hästallergens spridning i utomhusluft har man kunnat påvisa att de uppmätta halterna av hästallergener i utomhusluft minskar mycket snabbt med avståndet från hästarnas vistelse. I studien visades att halten luftburna hästallergener är mer än 500 gånger högre inne i ett stall än strax utanför stallet och över 3000 gånger högre än vid ett bostadshus tolv meter bort från stallet. Studien kunde påvisa förekomsten av luftburet hästallergen upp till 40 meter från stallet och upp till 100 meter från stallet deponerat i damm⁴. Man har vidare kunnat påvisa att halterna i inomhusluft endast är omkring 1 % av utomhushalterna vid bostadshuset. Forskarna vid miljömedicinska enheten pekar vidare på att uppmätta halter av hästallergen i inomhusmiljö generellt tycks bestämmas av hur många personer som har direkt eller indirekt hästkontakt, och alltså inte i första hand beroende på bostadens placering i förhållande till hästar.

Den konkreta slutsatsen som forskarna drar är att avståndet till stall har en viss betydelse för uppmätta allergennivåer utomhus, framförallt i områden mycket nära stall, men att transport av hästallergen genom olika individers hästkontakt, direkt eller indirekt, har en avgörande betydelse för de allergennivåer som kan mätas inomhus.

Luftburet allergen uppträder framförallt i hästarnas närhet och halten faller ganska snabbt med avståndet från djuren. Täta skogspartier, större byggnader och topografiska förhållanden kan bidra till att bromsa spridningen av allergener.

Foto: Kerstin Åkervall

---

⁴ Allergy 2001;56, Dispersion of horse allergen in the ambient air, detected with sandwich ELISA, Emenius, G. et al

⁵ Meddelandeblad om hästhållning, Socialstyrelsen, juni 2004

Studier vid Arbets- och miljömedicin, Akademiska sjukhuset i Uppsala

Inom ramen för ett examensarbete vid institutionen för medicinsk biokemi och mikrobiologi, Uppsala universitet, gjordes under sommarhalvåret 2002 en kompletterande studie vid Akademistallet i Uppsala. Stallet hyste vid tillfället för studiens genomförande ca 32 hästar som rörde sig i hagar på upp till 200 meter från stallbyggnaden. Studien genomfördes med samma metod som den i Stockholm, och även i denna studie fann man att halterna av allergen sjönk mycket snabbt med avståndet från hästar. I Stockholmsstudien tillämpades en "cut-offgräns", dvs. analysmetodens lägsta bestämningsnivå, under vilken koncentrationen av hästallergen betraktades som noll eller försumbar. I Uppsalastudien tillämpades en avsevärt högre känslighet i analysen, vilket innebär att man där kunde påvisa förekomst av hästallergen på ett större avstånd. Allergenhalter på samma nivå som i Stockholmsstudien uppmättes som längst ca 100 meter utanför området med stall och hagar⁵.

I Uppsalastudien kunde man påvisa att ett sammanhängande och tätt skogsbälte hade en tydligt hämmande effekt på spridningen av allergener. Likaså kunde studien påvisa att stora byggnader hade en hämmande effekt på spridningen, åtminstone temporärt. Till skillnad från Stockholmsstudien drog man, mot bakgrund av de långa avstånd över vilka allergener hade kunnat detekteras, slutsatsen att dagens skyddsavstånd på 500 meter förefaller relevant vad gäller spridningen av hästallergen från stall, men att det återstår att skaffa sig kunskap om vilket avstånd som är kliniskt relevant för en allergiker.

Andra studier

Vid institutionen för jordbrukets biosystem och teknologi (JBT) vid Sveriges Lantbruksuniversitet, Alnarp, pågår sedan flera år tillbaka studier som kretsar kring hästens vistelse i människans landskap. Studierna är av ett annat slag än de ovan refererade och kretsar kring människors upplevelse av hästar i sin närmiljö. I studien *Hästen i landskapet* pekas, förutom på alla de positiva kvaliteter som hästar tillför landskapet, även på att det har funnits,

*Till skillnad från övriga djur så ökar antalet hästar i landskapet, i synnerhet i storstadsområdenas periferi. Det skånska kulturlandskapet är beroende av kontinuerlig betning.
Foto: Per Blomberg*

och bitvis alltjämt finns, många fördomar kring hästar och deras ägare. Studien pekar dessutom på att hästsporten inte har samma koppling till beslutsfattande instanser i samhället som t.ex. golfklubbar och båtklubbar, och därför kan ha svårt att komma till tals i samhällsplaneringen.

När det gäller diskussionen kring allergi- och luktfrågorna konstaterar rapporten att det är ett känsligt ämne som ofta gör diskussionen mellan hästfolk, kringboende och samhällsplanerande myndigheter infekterad och full av övertoner. Att just överkänslighet mot häst ofta betraktas som extra farligt skulle enligt rapporten kunna förklaras med en tragisk händelse i allergiforskningens barndom, där patienten efter en lyckad blodtransfusion dog då det blod han fått kom från en donator som var starkt överkänslig mot just häst. Oavsett vilken roll detta har haft för dagens bedömning av allergi-riskerna kring hästhållning, så pekar studierna vid Alnarp på att olika personers inställning till hästen kan vara färgad av egna erfarenheter och olika traditioner och kulturer. I studien konstateras att det är viktigt att medvetandegöra dessa mentala landskap för att undvika konflikter mellan hästfolk och omgivningen.

Ansats till slutsats

De ovan refererade studierna från Stockholm och Uppsala ger en god bild av hästallergens spridning i utomhusluft, och är dessutom förhållandevis samstämmiga⁶. I Uppsalastudien visas tydligt hur halterna av allergener i utomhusluften avtar relativt drastiskt med avståndet, i synnerhet mellan 50 meter och 100 meter, men också att spridningen är beroende av vindriktning, avskärmande vegetation m.m. Miljömedicinska enheten i Stockholm betonar att spridningen i utomhusluft är förhållandevis begränsad och att den väsentliga allergenspridningen sker via människor med djurkontakt. Med tanke på risken för allergenspridning via människor borde myndigheterna ägna mer kraft åt att säkerställa goda möjligheter till duschning och klädombbyte i ridanläggningar för att därigenom minimera risken för spridning i offentliga miljöer, på bussar och dylikt. Miljömedicinska enheten framhåller att varje bedömning om avstånd mellan djurhållning och bostäder bör utgå från det enskilda fallet, men att man bör skilja på detaljplanelagda (stadsplanelagda) områden och bebyggelse utanför detaljplanelagt område. En tillämpning av skyddsavstånd borde inte behöva ske lika strikt i områden utanför tätbebyggelsen.

---

⁶ Meddelandeblad om hästhållning, Socialstyrelsen, juni 2004

Hästar i den fysiska planeringen

Omkring 500 000 svenskar utövar aktivt någon form av hästsport, varav ca 85 % är kvinnor och flickor.

Foto: Claus Pedersen

Samtidigt som kunskapen om hästallergen har ökat betydligt, har också önskemålet om att hålla häst för fritidsändamål ökat. Detta har medfört en ökad efterfrågan hos kommunerna att ställa sådan mark till förfogande som lämpar sig för hästhållning. På grund av de respektavstånd som bör hållas mellan hästar och bostadsbebyggelse, är det i många fall en grannliga uppgift att väga intresset kring hästhållning mot intresset av annan bostadsutbyggnad och tätortsexpansion. Kommunerna har i detta sammanhang också att bedöma tillgången till lämpliga ridstigar, ridvägar och områden i övrigt där hästar kan färdas utan olägenheter för markägare, boende eller övriga friluftintressen.

I Skåne, där urbaniseringen av landskapet gått så långt att det ibland kan vara svårt att dra en tydlig gräns mellan tätort och landsbygd, är det av särskild vikt att översiktsplanerna ger en tydlig bild av var den huvudsakliga tätortsexpansionen avses äga rum, och var andra intressen som t.ex. hästhållning kan ges företräde. Även om den allmänna ambitionen från samhällets sida är att skydda hästallergiska människor från ofrivillig exponering för hästallergen, så bör skyddsavstånd till hästar i glesbebyggda områden kunna tillämpas med större flexibilitet än i tätbebyggda områden.

Kompletterande planinstrument

Kommunerna har genom PBL ett närmast oinskränkt inflytande över den fysiska planeringen av mark- och vattenområden i den egna kommunen. Det är många intressen som ska tillgodoses i den kommunala planeringen - den ska bl.a. medverka till att skapa ett ekologiskt hållbart samhälle, att skapa goda förutsättningar för kollektivtrafik och samhällsservice, att skydda värdefulla och orörda områden och att skapa goda och hälsosamma livsmiljöer för människor.

PBL erbjuder planinstrument för såväl den översiktliga, strategiska nivån som för den detaljerade och byggrätsreglerande nivån. Tillsammans är dessa instrument tänkta att vara en plattform för kommunens långsiktiga viljeinriktning vad gäller mark- och vattenanvändningen i vid bemärkelse på samma gång som behovet av flexibilitet i genomförandet tillgodoses. Därför är översiktsplaner vägledande, medan detaljplaner och områdesbestämmelser är juridiskt bindande. Frågor som är belysta i en översiktsplan har bättre möjligheter att bli genomförda med detaljplan än sådana frågor som inte är det.

Översiktsplanen har tre viktiga funktioner i kommunen. Utöver att uttrycka kommunens långsiktiga vilja utgör den också en vägledning för kommunens och andra myndigheters beslut. Avslutningsvis är den ett instrument för dialogen mellan stat och kommun beträffande de allmänna intressenas innebörd och avgränsning. Hästhållning, ett allmänt intresse eller inte, berör andra allmänna intressen som t.ex. tillgången till rekreationssområden och säkerställande av goda och sunda livsmiljöer. Det senare tangerar dessutom frågan om miljö- och riskfaktorer, som enligt PBL ska redovisas i översiktsplanen. För områden med många konkurrerande intressen och anspråk kan en fördjupning av översiktsplanen behövas.

Kommunens intentioner avseende mark- och vattenanvändningen bekräftas och preciseras slutligen genom detaljplaneläggning och ges juridisk sta-

tus efter att planen vunnit laga kraft. Såväl vid översiktlig planering som vid detaljplanläggning ska de allmänna intressena enligt 2 kap PBL och 3-4 kap miljöbalken beaktas. Härigenom har kommunerna inom ramen för det kommunala planmonopolet en stor grad av frihet, och ansvar, att bedöma vad som är en lämplig användning av mark- och vattenområden. Som hjälp för kommunernas bedömning ska länsstyrelserna sammanställa och tillhandahålla sådant kunskapsunderlag som behövs för att de statliga intressena ska kunna tillvaratas, t.ex. rörande människors hälsa och säkerhet.

Tillämpning av riktlinjer

Rekommendationerna från Socialstyrelsen, Boverket m.fl. har regelmässigt och ibland utan närmare bedömning i det enskilda fallet lagts till grund för kommuners, länsstyrelser och domstolars prövning enligt såväl plan- och bygglagen som miljöbalken. Det bör dock noteras att flera av de myndigheter och verk som har tagit fram riktlinjer framhåller att dessa endast ska tjäna som ledning vid en bedömning och att det är kommunen och länsstyrelsen som gemensamt ansvarar för hur skyddsavstånden ska tillämpas i det enskilda fallet. Härigenom läggs stor tyngd vid att frågan primärt löses inom ramen för den fysiska planeringen.

Det är Länsstyrelsens bedömning att de rekommendationer och riktlinjer som finns vad gäller skyddsavstånd till djurhållning inte ger tillräcklig vägledning i enskilda planärenden, i synnerhet inte när det handlar om mindre hästanläggningar. Detta har understrukit behovet av att ta fram ett planeringsinriktat och användbart underlagsmaterial för att kommunerna och Länsstyrelsen ska kunna fullgöra sin skyldighet.

När det gäller den allmänna störningsbilden från djurhållning, konstateras det i Boverkets allmänna råd 1995:5, *Bättre plats för arbete* att: "*De störningar som kan uppstå i samband med djurhållning är framförallt lukt (hantering av gödsel och fekalier, ventilationsluft från stallar samt vissa fodertyper), ansamling avflugor och buller (fläktljud, läten från djur och skott från karbidkanoner vid minkhållning). En omständighet som diskuteras mycket för närvarande är att djur kan framkalla allergiska reaktioner hos känsliga personer. Hästallergener anses särskilt starka och kan ge symptom på flera hundra meters håll.*"

Verkligheten stämmer inte alltid överens med kartan, och de bitillsvarande riktlinjerna är svåra att tillämpa i samband med planering som involverar vanliga småskaliga hästgårdar.

Foto: Claus Pedersen

Mot denna bakgrund och utan att i övrigt diskutera t.ex. antal hästar och omgivningsfaktorer rekommenderar *Bättre plats för arbete* ett skyddsavstånd på 500 meter till ridanläggning.

Utifrån de studier som har gjorts kring spridning av hästallergen i utomhusluft är det Länsstyrelsens bedömning att så stora skyddsavstånd som upp emot 500 meter mycket sällan är motiverade, men att även ett avstånd om 200 meter ibland kan ifrågasättas när allergifrågan ska vägas mot andra intressen som kan vara angelägna i det enskilda planeringsfallet. De studier som har gjorts talar, enligt Länsstyrelsens bedömning, för att hästallergener i mycket begränsad utsträckning sprider sig mer än något hundratal meter. En tillämpning av "onödigt" stora skyddsavstånd riskerar inte bara att innebära en icke-ändamålsenlig utveckling av bebyggelsestrukturen i det skånska landskapet, det kan också få allvarliga konsekvenser för naturmark som är beroende av betning och det skulle verka hämmande på hästsektorns möjligheter att utvecklas i enlighet med regeringens intentioner.

ÖP + DP = bra!

I samband med fysisk planering är det Länsstyrelsens mening att frågan om hästhållning bör diskuteras på ett övergripande plan och hanteras med ett långsiktigt perspektiv för att en lämplig avvägning mellan, eller sammanvägning av, olika intressen ska vara möjlig. Kommunen bör därför i en översiktsplan eller fördjupning av översiktsplan uttala en inriktning mot hästnära alternativt hästfria områden/orter eller på annat sätt klargöra kommunens ställningstagande i förhållande till den framtida markanvändningen.

När det gäller detaljplanläggning är det Länsstyrelsens mening att avvägningen mellan olika intressen måste baseras på de lokala förutsättningarna som gör sig gällande i det enskilda fallet. En sådan avvägning förutsätter en ingående förståelse för de olika frågor som på något sätt är relevanta i förhållande till den avvägning som kommunen gör i en detaljplan.

I Uppsalastudien kunde man konstatera att koncentrationen av hästallergen är starkt beroende av vindriktning och -styrka. Man kunde vidare konstatera att stora byggnader bromsar spridningen av hästallergen. Faktorer såsom bl.a. topografi, klimat och andra geografiska/fysiska förutsättningar bör alltså vägas in i en bedömning av en hästanläggnings påverkan på om-

*Det är de faktiska förutsättningarna på plats som måste vägas in i bedömningen av skyddsavstånd.
Foto: Claus Pedersen*

givningen. Vid den allmänna bedömningen om ett områdes lämplighet för planläggning för t.ex. nya hästgårdar bör områdets karaktär dessutom vägas in, dvs. om det är lantlig miljö där man kan förvänta sig att det förekommer djur, eller om det ligger i direkt anslutning till tätbebyggelse. Riktigheten i detta bekräftas av att Miljödomstolen i ett antal ärenden har tagit hänsyn till karaktären på omgivningen vad gäller lantlig miljö kontra villabebyggelse. Det har då ansetts att man inom rimliga gränser får acceptera sådan verksamhet som hör till lantlig miljö.

Bedömningsgrunder vid detaljplanläggning

I samband med planering för hästhållning inom eller i direkt anslutning till samlad bebyggelse, alternativt större utbyggnad av bostäder i anslutning till hästhållning är följande punkter exempel på frågor som bör utgöra underlag för kommunens bedömning av relevant respektavstånd/skyddsavstånd:

- karaktär på området, lantlig miljö/villabebyggelse
- antal hästgårdar samt deras lokalisering
- antal hästar, lokalisering av stall, bete, paddockar och planerade ridstigar
- gödselhantering, placering och utförande
- hagar, dess lokalisering och storlek samt antal hästar och hur frekvent hagen används
- förhärskande vindriktning
- topografi samt eventuell avskärmande vegetation eller bebyggelse
- förekomst/grad av näringsverksamhet
- redovisning av närboendes uppfattning/befintliga upplevelser av olägenhet

Kunskap om ovanstående förhållanden lägger grunden för en bedömning av vilka skyddsavstånd som kan vara motiverade i det enskilda planeringsfallet. Det är Länsstyrelsens mening att det, som utgångspunkt för avståndsbedömningen, finns skäl att göra en storleksindelning av hästanläggningarna med avseende på risken för störningar och allergiska besvär för människor som bor eller vistas i området. Det finns vidare skäl att skilja mellan stallar, gödselplattor och andra fasta anläggningar med hög koncentration av hästar och allergener, och hagmarker som är mer vidsträckta till karaktären och med lägre koncentration av hästar.

Länsstyrelsen finner mot denna bakgrund att en indelning av hästanläggningar enligt nedan bör vara relevant att arbeta utifrån i den fysiska planeringen:

- C-anläggningar eller större med mer än 100 hästar
- Större anläggningar med 30 till 100 hästar
- Medelstora anläggningar med 10 till 30 hästar.
- Mindre anläggningar med upp till tio hästar.

I områden med samlad bebyggelse och/eller vid planläggning bör följande principer angående skyddsavstånd tillämpas:

Vid större hästanläggningar, såsom Flyinge, är det viktigt att man säkerställer stabila drifts- och utvecklingsförutsättningar för verksamheten.

Foto: Claus Pedersen

1. Vid C-anläggningar eller större bör skyddsavståndet från bostäder, skolor o.d. vara 200-500 meter till stall och gödselhantering och minst 200 meter till område där hästar vistas. Intresset av stabila förhållanden och goda utvecklingsmöjligheter för dessa verksamheter måste naturligtvis tillmätas stor betydelse i planeringen. Därför bör såväl allergiriskerna som riskerna för andra olägenheter såsom trafikstörningar, lukt, flugor etc. bevakas.
2. Vid större anläggningar (30-100 hästar) bör skyddsavståndet från bostäder, skolor o.d. vara minst 200 meter till stall och gödselhantering och minst 100-200 meter till område där hästar vistas. Även för denna typ av anläggningar bör intresset av stabila förhållanden och utvecklingsmöjligheter för verksamheten ges stor vikt. Därför bör såväl allergiriskerna som riskerna för olägenheter såsom trafikstörningar, lukt, flugor etc. bevakas.
3. Vid medelstora anläggningar (10-30 hästar) bör skyddsavståndet från bostäder, skolor o.d. vara minst 100-200 meter till stall och gödselhantering och minst 50-100 meter till område där hästar vistas. För dessa anläggningar, som ofta drivs i kommersiellt syfte, bör intresset av stabila förhållanden och utvecklingsmöjligheter för verksamheten beaktas.
4. När det gäller mindre anläggningar (1-10 hästar) är det Länsstyrelsens mening att det är kommunernas sak att bedöma lämpliga respektavstånd mellan hästhållning och bostadsbebyggelse med utgångspunkt i de bedömningskriterier som anges nedan och lokala förutsättningar. Dock bör som regel alltid ett skyddsavstånd på minst 100 meter från stall och gödselhantering och minst 50 meter från område där hästar vistas upprätthållas.

Vid bedömningen i de enskilda fallen måste hänsyn tas till lokala förhållanden. De sakförhållanden som bör belysas i samband med planläggning och

som exemplifieras ovan kan komma att medverka till att man fastlägger ett avstånd som något understiger ovanstående rekommenderade avstånd, liksom att några av dem under ogynnsamma förutsättningar kan innebära att ett större avstånd måste tillämpas. Kommunernas miljöförvaltningar kan vara en viktig samarbetspartner när det gäller att på lokal nivå bedöma huruvida olägenheter kan uppstå och hur dessa kan åtgärdas. I anslutning till skolor, daghem o.d. är det särskilt viktigt att tillräckliga avstånd alltid upprätthålls.

Det blir i detta sammanhang Länsstyrelsens primära uppgift att säkerställa att kommunerna har tillräckligt kunskapsunderlag för de avvägningar som görs. Samtidigt är de ovan redovisade schablonavstånden de som Länsstyrelsen har bedömt är relevanta att arbeta med i den fysiska planeringen utifrån nuvarande kunskapsläge. I enlighet med Länsstyrelsens myndighetsroll kommer frågan om tillräckliga avstånd mellan hästar och bebyggelse även framgent att vara föremål för granskning, men det är Länsstyrelsens förhoppning att denna nu kan ske utifrån en nivå där det finns möjlighet att nå goda helhetslösningar.

Avslutande kommentar

Denna rapport är baserad på den kunskap och erfarenhet som har funnits tillgänglig under dess framtagande. Medicinska forskningsrapporter, uttalanden av centrala verk och myndigheter, rättsfall från regeringen och regeringsrätten, andra domstolsavgöranden samt de synpunkter som inkommit under remissförfarandet har lagt grunden för den inställning Länsstyrelsen här redovisat. Materialet är inte avsett att vara uttömmande och Länsstyrelsen vill särskilt poängtera att ställningstaganden i enskilda fall sällan kan upphöjas till generellt giltiga regler.

Länsstyrelsen vill också framhålla att de mål som hittills avgjorts inte visar en enhetlig bild av hur likartade fall bör bedömas. Avgöranden måste fattas på grundval av omständigheterna i varje enskilt fall. Sannolikt kommer framtidens forskning, nya rättsfall och andra domstolsavgöranden ge anledning till en reviderad uppfattning. Länsstyrelsen kommer att så långt det är möjligt följa utvecklingen inom området och hålla kommunerna underrättade om förändringar av mera allmängiltig karaktär.

Foto: Kerstin Åkerwall

Källor

- Allergy 2001:56, *Dispersion of horse allergen in the ambient air, detected with sandwich ELISA*, Emenius et al (www.sll.se)
- Brännström, J., *Spridning av hästallergen från stall i luft- och dammprover*, Institutionen för medicinsk biokemi och mikrobiologi, Uppsala universitet 2002
- Bättre plats för arbete*, Boverkets allmänna råd 1995:5
- De allergiska barnen i samhället*, Socialdepartementets promemoria, 1983
- Emenius et al, *Hästallergen i luftprover och stöv från olika hästraser - sammanfattning av studie*, Arbets & Miljömedicin, Stockholms läns landsting (www.sll.se)
- Emenius et al, *Hästallergen utombus samt i miljöer där barn vistas - abstract till Läkarstämman 1998*, Miljömedicin, Stockholms läns landsting (www.sll.se)
- Emenius et al, *Spridning av hästallergen - abstract till Läkarstämman 1999*, Miljömedicin, Stockholms läns landsting (www.sll.se)
- Hälsoskydd, juni 1991*, informationsblad från Socialstyrelsen
- Hästar och allergi. Synpunkter på frågor om hästhållning i bebyggda områden*, Miljömedicin, Stockholms läns landsting, 2004 (www.sll.se)
- Hästhållning*, meddelandeblad från Socialstyrelsen, 2004
- Miljöskydd vid djurhållning*, Naturvårdsverkets allmänna råd 1982:1
- Miljöskydd vid djurhållning*, Naturvårdsverkets allmänna råd 1989:6
- Nilsson, L. I., Sjödin, E., *Servitut. En handbok*, Norstedts juridik, 2003
- Regeringens skrivelse 2003/04:54, *Handlingsplan för åtgärder inom hästsektorn*
- Ridanläggningar 1/1978*, Naturvårdsverket
- Ridanläggningar*, faktablad från Kommunförbundet, 1994
- SOU 1989:76, *Att förebygga allergi/överkänslighet. Betänkande av allergiutredningen*
- Svala, C., *Hästen i landskapet*, institutionen för jordbrukets biosystem och teknologi, Sveriges Lantbruksuniversitet, 2002

Bilagor

Bilaga 1: Översikt över centralt framtagna riktlinjer

Kunskapsläget rörande hästallergener har utvecklats avsevärt under de senaste 25 åren, och i synnerhet under den senaste femårsperioden. De centralt framtagna riktlinjer och rekommendationer som ofta hänvisas till är dock huvudsakligen baserade på kunskap om störningar från stora djuranläggningar och inte alls mot bakgrund av vetenskapliga undersökningar rörande spridning av hästallergen i utomhusluft eller vilka hälsoeffekter detta kan medföra. Sådana studier har först gjorts under de senaste 6-7 åren. Däremot är det tydligt att medvetenheten om hästallergener i samhällsplaneringen har ökat successivt under åren, och det kommer också till uttryck i de nedan kort refererade skrifterna och allmänna råden:

1978: Ridanläggningar 1/1978, Naturvårdsverket

I skriften föreslås att en ridanläggning inte läggs närmare bostadsbebyggelse än 200 m. Bedömningsgrunderna för detta är risken för olägenheter på grund av lukt, insekter och skadedjur. Skriften nämner att risker och obehag för allergiker bör beaktas, men den tar inte upp några specifika skyddsavstånd från allergisynpunkt.

1982: Miljöskydd vid djurhållning - Allmänna råd 1982:1, Naturvårdsverket

Rapporten anknuter till de dåvarande bestämmelserna i miljöskydds-lagen och miljöskyddsförordningen och avser anläggningar med mer än 100 djurenheter, vilket motsvarar 100 hästar eller 10 000 höns. Här anges att på grund av risken för störande lukt kan ett minsta avstånd på 500 m tjäna som vägledning vid prövning av avstånd mellan nyanläggning och bostadsbebyggelse. Det konstateras genom empiriska försök att luftfrekvensen stiger kraftigt på kortare avstånd än 200 m, samt att reduktionen blir rätt liten på avstånd över 500 m. Man indikerar också att det ska redovisas vad som ligger inom 200 m avstånd till spridnings-arealer. Rapporten nämner inte alls allergi utan bara lukt och insekter.

1983: De allergiska barnen i samhället, Socialdepartementet

Promemorian tar utgångspunkt i skol- och förskolebarns direkta och indirekta kontakt med pälsdjur, t.ex. genom att kamrater har hästallergen på sina kläder eller genom att undervisningen innehåller kontakt med djur. Mot bakgrund av de dokumenterade problemen med hundar och katter tar promemorian också upp det från allergisynpunkt problematiska med ridning i tätorter. Det konstateras att för barn med allergi mot hästar kan ridning i deras bostadsområden bli såväl ett hälsoproblem som ett socialt problem, och att hästallergen i svåra fall kan ge symptom på ett par hundra meters håll.

1989: Att förebygga allergi/överkänslighet, SOU 1989:76 8

Den s.k. *Allergiutredningen* tar sin utgångspunkt i den bedömning som gjordes sex år tidigare i Socialstyrelsens promemoria, dvs. att hästallergen kan ge symptom på flera hundra meters håll. Utifrån detta föreslås att det vid nyetablering av hästhållning, ridstigar, bondgårdar, djurgårdar och liknande bör upprätthållas ett minsta avstånd på 500 m till befintlig bostads- och fritidsbebyggelse. Det framförs också att det vid byggnation av bostäder och fritidsområden är angeläget att hålla detta avstånd till redan befintlig verksamhet som bondgårdar, hästhållning, djurgårdar och liknande.

1989: Miljöskydd vid djurhållning - Allmänna råd 1989:6, Naturvårdsverket

1989 års upplaga av *Miljöskydd vid djurhållning* innehåller inga förändringar jämfört med upplagan från 1982, dvs. här förs inget resonemang om allergier kopplat till djurhållning.

1991: Hälsoskydd, juni 1991, informationsblad från Socialstyrelsen

Socialstyrelsens informationsblad *Hälsoskydd* från juni 1991 rekommenderar att 200 m eftersträvas som skyddsavstånd mellan hästhållning och bostäder, skolor och förskolor, och att träningsområden och beteshagar inte bör läggas på mindre avstånd. Socialstyrelsen anser att allergiproblemen är av den omfattningen att de måste komma i beaktande i samhällsplaneringen. I kontakter mellan Socialstyrelsen och Länsstyrelsen i Malmöhus län samma år framfördes att avståndet bör ses som en rekommendation av mer principiell karaktär som både kommun och länsstyrelse har att väga in tillsammans med övriga förutsättningar.

1994: Ridanläggningar, faktablad från Kommunförbundet

Faktabladet är i allt väsentligt en reviderad upplaga av Naturvårdsverkets meddelande *Ridanläggningar 1/1978*. Fokus har dock i viss mån flyttas från sanitära olägenheter såsom lukt och insekter till allergiproblematiken kring ridanläggningar. Utifrån en samlad bedömning av risken för lukt, allergen, insekter och skadedjur hävdas att det i planeringssituationen för nybyggnad av ridanläggning eller bostäder och barnstugor m.m. är klokt att utgå från ett skyddsavstånd på 500 m, och att det i alla fall inte bör understiga 200 m.

1995: Bättre plats för arbete - Allmänna råd 1995:5, Boverket

Eftersom Boverkets rapport inte har något särskilt fokus på allergifrågorna, kommenteras detta endast i allmänna ordalag. Boverket konstaterar i likhet med Socialstyrelsen tolv år tidigare att hästallergener anses särskilt starka och kan ge symptom på flera hundra meters håll. I rapporten slås fast att olägenheter i samband med djurhållning i första hand handlar om lukt, insekter och buller. Utifrån detta rekommenderas ett skyddsavstånd om 500 m till djurhållning i lantbruk och ridanläggningar.

Bilaga 2: Rättsfall rörande bygglovsbefrielse för ekonomibyggnader Regeringsrättens avgörande RÅ 1999 ref. 57:

Prövningstillstånd meddelades.

På Regeringsrättens begäran avgav Boverket yttrande i målet. Verket redovisade i yttrandet följande bedömning.

Traditionellt hör hästhållning i liten skala hemma inom lantbruket. Hästhållningen i Sverige har genomgått en omfattande omvandling i samband med mekaniseringen i lantbruket. Mekaniseringen har lett till att hästar normalt inte längre används för driften i lantbruket, varför hästar där de förekommer vanligen tillhör hobbyverksamhet. Från att förr ha varit nyttoinriktad inom lantbruket är hästhållningen idag således huvudsakligen ett intresse för ridsporten. När antalet hästar blir så stort att det klart överstiger hobbyverksamhet och - som i fall liknande det aktuella - skulle bedrivas som näring vid sidan av jordbruket eller som bisyssla, får verksamheten sådan karaktär och omfattning att den medför omgivningspåverkan av intresse för i första hand grannar men även det allmänna. Genom de hygieniska problem som kan uppstå har både föreslagna nyanläggningar och befintliga anläggningar i ökande utsträckning mött protester från de närboende. Till skillnad från byggnader som omedelbart hänger samman med jordbruksverksamhet drar ett stall för hästar till sig biltrafik och människor som utan tvivel medför omgivningspåverkan av helt annat slag än jordbrukets. I den mån ridsporten ökar ytterligare blir hästhållning en viktig samhällsplaneringsfråga. Detta skulle motivera att häststall och andra ridsportrelaterade anläggningar blir föremål för den administrativa hantering bygglovprövning innebär.

I det aktuella fallet är huvudfrågan om den uppförda stallbyggnaden är att betrakta som ekonomibyggnad för jordbruket och därmed jämförliga näringar och således inte bygglovspliktig. Att stallbyggnaden är en ekonomibyggnad torde med ledning av utformning och användning stå helt klart. Huruvida den tillhör jordbruket eller inte kvarstår därmed att bedöma.

Liksom mejerier och sågverk m.m. kan placering av hästar i stall ske såväl självständigt i förhållande till jordbruksverksamheten som integrerat med den. Verksamhet av denna karaktär kan också bedrivas i såväl omfattande som i liten skala. I RÅ 1994 ref. 47 och RÅ 1995 ref. 93 fästes avseende vid såväl omfattningens storlek som verksamhetens koppling till den aktuella fastigheten. Med beaktande av dessa rättsfall torde det kunna konstateras att det som bör vara utslagsgivande i det aktuella ärendet är huruvida stallverksamheten är ett självständigt företag i förhållande till den övriga verksamheten på fastigheten och dessutom av mindre omfattning.

I prop. 1972:111, bil. 2 s. 334, anför departementschefen följande. Bedömningen av frågan om vad som vid jord- och skogsbruksverksamhet skall anses som pågående markanvändning måste ske från fall till fall och med utgångspunkt i vad som vid varje tidpunkt framstår som en naturlig fortsättning av den pågående markanvändningen. Härvid är att beakta bl.a. samhällets syn på lämpliga bruknings- och rationaliseringsmetoder sådan denna kommer till uttryck i bl.a. den jord- och skogsbrukspolitiska lagstiftningen eller på annat sätt.

I detta ärende rör det sig om en relativt omfattande verksamhet. I stallbyggnaden finns plats för 12 hästar. Det rör sig vidare inte om uppställ-

ning av gårdens egna hästar utan om uppställning av travhästar. Till skillnad från RÅ 1995 ref. 93, där hästhållningen sköttes av samma personer som brukade ett familj jordbruk, drivs travhästräningen av personer vilka i vart fall endast till mindre del sysselsätts inom jordbruket. Även om förhållandena nu ändrats och den person som bedriver travträning även arrenderar marken på fastigheten får omfattningen av travverksamheten anses vara så stor att den inte ryms inom vad som avser normal jordbruksdrift.

Under senare år har försök gjorts att stimulera till samverkan med maskiner och arbetskraft inom jordbruket. Motiven har då bl. a. varit att öka sysselsättningsmöjligheterna på mindre jordbruksföretag. Detta synes inte kunna tillämpas på ifrågavarande verksamhet eftersom där sysselsätts tre personer på heltid.

Sammanfattningsvis kan sägas att i och för sig torde den stallbyggnad som uppförs på en jordbruksfastighet kunna sägas ingå på ett traditionellt och naturligt sätt i en jordbruksfastighets bygnadsbestånd. Därför talar byggnaden som sådan för att det är en ekonomibyggnad för jordbruk. Men icke desto mindre har i lagstiftning och rättsutveckling större hänsyn tagits till verksamheten som bedrivs i byggnaden än till byggnaden som sådan. Omfattningen på ifrågavarande verksamhet och den ringa koppling till jordbruket som bedrivs på fastigheten i övrigt talar därför emot att travhästräningen skall kunna anses som en integrerad del i jordbruksverksamheten.

Boverket ser inte heller att krav på bygglov för anläggningar för verksamhet utanför traditionellt eller modernt jordbruk innebär ett hinder för lantbrukare att kombinera sin verksamhet med sådana nya inslag.

På vilket sätt hela eller delar av fastigheten innehas torde inte innebära någon skillnad vid avvägningen huruvida viss på fastigheten bedrivna verksamhet är självständig i förhållande till annan verksamhet. Om ägaren själv bedriver verksamheten eller väljer att arrendera ut byggnaden torde således sakna betydelse.

Mot bakgrund av vad som angivits ovan anser Boverket att den ifrågavarande verksamheten mera är att anse som ett självständigt företag än som ett komplement till det jordbruk som bedrivs på fastigheten. Med stöd därav drar Boverket slutsatsen att stallbyggnaden i detta fall inte är en ekonomibyggnad för jordbruket eller därmed jämförlig näring. Följaktligen anser Boverket att den aktuella byggnaden är bygglovspliktig.

Regeringsrätten (1999-11-23, Werner, Swartling, Sandström, Nilsson, Schäder) yttrade: Skälen för Regeringsrättens avgörande. Fastigheten Biskopskulla-Viggeby 1:11-12 i Enköpings kommun ligger inom ett område som inte omfattas av detaljplan. På fastigheten har utan bygglov uppförts ett stall för hästar. Byggnadsnämnden har haft att ta ställning till om ett ingripande enligt 10 kap. PBL är påkallat. Nämnden har funnit att bygglov inte krävs för stallbyggnaden och att något ingripande därför inte skall göras. Länsstyrelsen har haft motsatt uppfattning i bygglovsfrågan och har återlämnat ärendet till nämnden för ny behandling. Kammarrätten har avslagit nämndens överklagande av länsstyrelsens beslut.

En förutsättning för att den aktuella stallbyggnaden inte skall vara underkastad krav på bygglov är att den undantagsbestämmelse i 8 kap. 1 § PBL som gäller "ekonomibyggnader för jordbruk, skogsbruk eller därmed jämförlig näring" är tillämplig på byggnaden. Av undantagsbestämmelsen fram-

går att bygglov inte krävs för uppförande av en ekonomibyggnad för angivet ändamål inom områden som inte omfattas av detaljplan.

I förarbetena till PBL finns inte något uttalande om den närmare innebörden av det nyss citerade uttrycket. Vid bestämmande av undantagsbestämmelsens tillämpningsområde har praxis hämtat ledning från ett uttalande som gjordes i förarbetena till 1947 års byggnadslag. Den lagen innehöll i 9 § en undantagsregel, som gällde "bebyggelse för jordbrukets, fiskets, skogsskötselns eller därmed jämförligt behov" (även i byggnadsstadgan från samma år fanns undantagsregler för detta slags bebyggelse). I propositionen sades bl.a. att regeln borde begränsas till byggnader som var omedelbart avsedda för ifrågavarande näringar och att den således inte borde omfatta anläggningar som inte direkt erfordrades för jordbruket, fisket eller skogsskötseln utan som med hänsyn till sin storlek och övriga omständigheter mer var att anse som självständiga företag (prop. 1947:131 s. 166).

Nämnda förarbetsuttalande och den praxis som utbildats vid tillämpningen av undantagsbestämmelsen i 8 kap. 1 § PBL (se särskilt RÅ 1994 ref. 47 och RÅ 1995 ref. 93) ger stöd för slutsatsen att frågan huruvida en nyuppförd byggnad på en jordbruksfastighet skall betraktas som en ekonomibyggnad för jordbruk, skogsbruk eller därmed jämförlig näring får avgöras efter en helhetsbedömning där särskild hänsyn tas till byggnadens karaktär, arten av den verksamhet som skall bedrivas i byggnaden samt omfattningen av denna verksamhet och dess anknytning till övrig verksamhet på fastigheten.

Av ägaren till den aktuella fastigheten har uppgetts att fastigheten omfattar 23 hektar mark, varav 12 hektar åkermark, 1 hektar hag- och åkermark, 8 hektar skogsmark och resten tomtmark. Beträffande stallbyggnaden är upplyst att den ursprungligen planerades för 15 hästar och i sitt slutliga utförande rymmer platser för 12 hästar. Byggnaden används av en arrendator i en verksamhet som avser uppstallning och träning av travhästar. Verksamheten sysselsätter tre personer på heltid. På åkermarken har under senare år odlats hö och även spannmål, dock inte foder åt hästarna eftersom travhästar kräver specialfoder. Brukningsförhållandena har växlat under åren. Under viss tid synes åkermarken ha odlats av fastighetsägaren själv. Sedermera har arrendet utvidgats till att omfatta hela fastigheten utom den del som fastighetsägaren bebor.

Dessa och övriga uppgifter i målet ger vid handen att travhästverksamheten är av betydande omfattning, både sedd för sig och jämförd med övrig verksamhet på fastigheten, samt att travhästverksamhetens anknytning till denna övriga verksamhet är ringa. Med hänsyn härtill och med beaktande av travhästverksamhetens karaktär delar Regeringsrätten underinstansernas och Boverkets uppfattning att verksamheten är att bedöma som ett självständigt företag i förhållande till jordbruket. Stallbyggnaden skall vid denna bedömning inte anses som en ekonomibyggnad för jordbruket och är därmed inte undantagen från kravet på bygglov. Byggnadsnämndens överklagande skall därför avslås.

Regeringsrättens avgörande. Regeringsrätten avslår överklagandet.

Föredraget 1999-11-02, föredragande Persson, målnummer 1088-1997.

Regeringsrättens avgörande RÅ 1995 ref. 93

Regeringsrätten (1995-11-10, Wahlgren, Tottie, Wadell, Holstad) yttrade: Skälen för Regeringsrättens avgörande. Göran E. har uppfört en ridhusbyggnad på fastigheten Sockarby 2:8 i Ekerö kommun. Fastigheten är belägen inom ett område som inte omfattas av detaljplan. Frågan i målet är om bygglov hade krävts för uppförandet av ridhuset.

Enligt 8 kap. 1 § första stycket 1 PBL, gäller som huvudregel att bygglov krävs för att uppföra byggnader. I paragrafens tredje stycke finns emellertid ett undantag från huvudregeln. Det föreskrivs där i fråga om ekonomibyggnader för jordbruk, skogsbruk eller därmed jämförlig näring inom områden som inte omfattas av detaljplan, att bygglov endast krävs för att ta i anspråk eller inreda byggnaderna för visst närmare angivet ändamål. Att uppföra sådana byggnader kräver alltså inte bygglov. Avgörande för frågan om bygglov hade krävts i förevarande fall är därför om den ifrågavarande ridhusbyggnaden kan anses vara en sådan ekonomibyggnad som avses i undantagsbestämmelsen.

Vad som avses med "ekonomibyggnad för jordbruk" etc. har inte berörts närmare i motiven till PBL. Även enligt 1947 års byggnadslagstiftning var emellertid jordbrukets och andra liknande näringars ekonomibyggnader undantagna från byggnadslovsplikt. Av förarbetena till den lagstiftningen framgår att man vid tiden för dess tillkomst ansåg att till byggnadsföretag för jordbrukets och därmed jämförliga näringars behov endast borde hänföras byggnader, som är omedelbart avsedda för ifrågavarande näringar och sålunda inte är sådana anläggningar som mejerier, slakterier, konserveringsfabriker, sågverk eller växthus, vilka ej direkt erfordras för jordbruket, fisket eller skogsskötseln utan med hänsyn till sin storlek och övriga omständigheter mera är att anse såsom självständiga företag (prop. 1947:131 s. 166). Vid tillkomsten av PBL avsågs uppenbarligen inte att åstadkomma någon annan avgränsning.

Beträffande den verksamhet som är aktuell i målet har bl.a. följande framkommit. Fastigheten omfattar 72,5 hektar mark, varav 20 hektar skogsmark. Därtill arrenderar Göran E. 11 hektar åkermark på en annan fastighet. Han driver familjejordbruk på fastigheten vilket sysselsätter honom själv och hans maka. Jordbruksdriften omfattar spannmålsodling på 38 hektar, vallodling av hö på 12,5 hektar, betesmark på 18 hektar samt uthyrning av stallplatser för hästar. För närvarande finns 22 hästar uppstallade på gården i en befintlig stallbyggnad. I stort sett allt foder till de inhyrda hästarna produceras på gården i form av havre och hö. Gårdens maskinpark används även i stallverksamheten. All utfodring av hästarna sköts av makarna E. själva. De sköter vidare in- och utsläpp av hästarna till och från de på deras mark belägna hagarna. Ridhuset är anlagt i anslutning till övrig gårdsbebyggelse. Det utgörs av en plåtklädd järnkonstruktion av enkelt slag och har en bredd av 20 meter och en längd av 45 meter. Det saknar inredning förutom belysning. Det är avsett att uteslutande nyttjas av dem som har sina hästar uppstallade på gården enligt avtal med fastighetsägaren.

Med hänsyn till vad som framkommit angående hästhållningen på fastigheten finner Regeringsrätten att den verksamheten inte kan anses som ett självständigt företag i förhållande till jordbruket i övrigt. Mot denna bakgrund och på grund av vad som upplysts angående ridhusets standard

och avsedda användning är ridhuset att anse som en ekonomibyggnad för jordbruket på fastigheten. För uppförandet av ridhuset har alltså bygglov inte behövts. Göran E:s överklagande skall därför bifallas.

Regeringsrättens avgörande. Regeringsrätten upphäver kammarrättens dom samt länsstyrelsens och samhällsbyggnadsnämndens beslut.

Föredraget 1995-10-19, föredragande Bergquist, målnummer 352-1994.

Rapportserien Skåne i utveckling

ISSN 1402-3393

2004:1	Sjöar och vattendrag i Skåne - går utvecklingen åt rätt håll? Statistisk utvärdering av vattenkvalitet och provtagningsprogram i Skåne län. Miljöenheten
2004:2	StrateGIS-projektet i Skåne län. Samhällsbyggnadsenheten
2004:3	Länsrapport 2002 inom alkoholområdet mm i Skåne län. Samhällsbyggnadsenheten
2004:4	Checklista för jämställd planering. Samhällsbyggnadsenheten
2004:5	Politik för miljömål och hållbar utveckling i Skånes kommuner. Miljöenheten
2004:7	Stoftmätningar i Landskrona. Miljöenheten
2004:8	Öppenvård i utveckling. Statsbidrag fördelade under 2003. Samhällsbyggnadsenheten
2004:9	99 skånska kulturmiljöer. Miljöenheten
2004:10	Kemikalieanvändning inom vattenskyddsområden i Skåne län. Miljöenheten
2004:11	Kemikalielagring i cisterner i Skåne län. Miljöenheten
2004:12	Kartläggning av transittrafik på väg i Blekinge och Skåne - en förstudie. Samhällsbyggnadsenheten
2004:13	Jämställd integration eller integrerad jämställdhet? Samhällsbyggnadsenheten
2004:14	Effektuppföljning i kalkade och icke kalkade vatten. Vinter 2004. Miljöenheten
2004:15	Äldreskyddsombudskapet. Samhällsbyggnadsenheten
2004:16	Inventering av vanlig groda och åkergroda i Skåne 2003. Miljöenheten

Hästnäringen är på stark frammarsch i Sverige och i Skåne. Hästar och hästhållning spelar en viktig roll för landsbygdsutveckling och kan utgöra en drivkraft att flytta från stad till landsbygd. Med hästarna följer dock presumtiva olägenheter i form av lukt, flugor och spridning av hästallergen.

Länsstyrelsen vill med denna rapport presentera sin syn på hur kommunerna bör hantera hästhållning i den fysiska planeringen framförallt med utgångspunkt i allergifrågan. Det är Länsstyrelsens förhoppning att rapporten kan leda till ett gemensamt synsätt på hästfrågorna i planeringen och främja det strategiska planeringsperspektivet i denna fråga.

LÄNSSTYRELSEN
I SKÅNE LÄN

Östra Boulevarden 62A, 291 86 Kristianstad
Kungsgatan 13, 205 15 Malmö
Tel 044/040-25 20 00, Fax 044/040-25 2 11 0
E-post lanstyrelsen@m.lst.se
www.m.lst.se

www.m.lst.se